

Exam. Code : 214903

Subject Code : 4038

M.A. Music (Vocal) 3rd Semester
SCIENTIFIC STUDY OF INDIAN MUSIC
Paper-IX

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—100

Note :—Attempt any **Five** questions. Q. No. 1 is compulsory and all the questions carry equal marks.

1. Write objective type answers :

- (1) What is the importance of Music-listening ? Write in one line.
- (2) Is music-appreciation necessary for students, why ? Give one reason.
- (3) Give one example of Imitation in the context of Indian classical music, while learning.
- (4) Give one example of Harmony.
- (5) Give one example of Melody.
- (6) Which laya of Taal is meant for Tarana ?
- (7) Give one example of usage of Mathematics in Music.
- (8) Larynx is situated in which part of the body ?

- (9) What is the relation between Music and Physics ?
 - (10) Why Voice-Culture is important for Music learners ?
 - (11) Does mood of an artist affect his performance on the stage ? Site one example.
 - (12) What is Musicology ?
 - (13) How does the environment affect the learning process of a Music student ?
 - (14) In which laya Maseetkhani Gat is played ?
 - (15) In which laya Rajakhani Gat is played ?
 - (16) How the intonation of Rishabh Swar is done in Raag Bhairav ?
 - (17) Give an example of creativity in Indian Music.
 - (18) Does Music has some relation with therapeutic effects on human body ? Give one example.
 - (19) How many vocal cords are there in a human body ?
 - (20) What is the role of 'Laya' in Dhrupad' Gayan Shailly ?
2. What is Music Appreciation ? Write in detail.
 3. Write in detail about Harmony.

4. How the role of laya is important for different Khayal Shaillies ?
5. What is voice-culture and its relevance ?
6. Does listening Music helps in the learning also ? Write in one line.
7. What is the role of expression for a Music performance ?
8. Write in detail the relation of Music with other allied sciences.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

1. ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਠ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :
 - (1) ਇੱਕ ਪੰਕਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਸਰਵਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
 - (2) ਕੀ 'ਸੰਗੀਤ ਰਸ ਅਨੁਭੂਤੀ' ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ? ਇਕ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।
 - (3) ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਕਰਣ ਕਰਣ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਲਿਖੋ।
 - (4) ਹਾਰਮੋਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਲਿਖੋ।
 - (5) ਮੈਲੋਡੀ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਲਿਖੋ।
 - (6) ਤਰਾਨਾ ਗਾਉਣ ਲਈ ਤਾਲ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਲੈਅ ਸਹੀ ਹੈ ?

- (7) ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਲਿਖੋ।
- (8) ਲੈਰਿੰਕਸ (Larynx) ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ ?
- (9) ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ?
- (10) ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕੰਠ-ਸੰਸਕਾਰ ਕਿਉਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ?
- (11) ਕੀ ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀ ਮਨੋ-ਸਥਿਤੀ ਉਸਦੇ ਮੰਚ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ? ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਉ।
- (12) ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
- (13) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (14) ਮਸੀਤਖਾਨੀ ਗਤ ਕਿਸ ਲੈਅ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
- (15) ਰਜ਼ਾਖਾਨੀ ਗਤ ਕਿਸ ਲੈਅ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
- (16) ਭੈਰਵ ਰਾਗ ਦਾ ਰਿਸ਼ਭ ਸਵਰ ਦਾ ਲਗਾਵ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (17) ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਉ।
- (18) ਮਾਨਵ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਚਕਿਤਸਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਉ।
- (19) ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਵੋਕਲ ਕੋਰਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
- (20) ਧਰੁਪਦ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਲੈਅ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ?

2. ਸੰਗੀਤ ਰਸ-ਅਨੁਭੂਤੀ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ।
3. ਹਾਰਮੋਨੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਲਿਖੋ।
4. ਖਿਆਲ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਲੈਅ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ?
5. ਕੰਠ-ਸੰਸਕਾਰ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਲਿਖੋ।
6. ਸੰਗੀਤ ਸੁਨਣਾ, ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਲਿਖੋ।
7. ਸੰਗੀਤ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਨੋਭਾਵ ਅਤੇ ਭਾਵਾਭਿਅਕਤ ਦਾ ਕੀ ਸਥਾਨ ਹੈ ?
8. ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਅਲਾਈਡ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ? ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਲਿਖੋ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਕੋਈ ਪਾੰਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ। ਸਭੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਸਮਾਨ ਹਨ।

1. ਵਸਤੂਨਿਯੁਤ ਟਾਈਪ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਉਤਤਰ ਲਿਖਿਏ :—
 - (1) ਏਕ ਪੰਕਤਿ ਮੇਂ ਸੰਗੀਤ-ਸ਼ਰਵਣ ਕਾ ਸਹਤਵ ਲਿਖੋ।
 - (2) ਕਯਾ ਸੰਗੀਤ-ਰਸਾਨੁਭੂਤਿ ਸੰਗੀਤ ਕੇ ਵਿਦਯਾਰਥਿਯੋਂ ਕੇ ਲਿਏ ਆਵਸ਼ਯਕ ਹੈ ? ਕਯੋਂ ? ਏਕ ਕਾਰਣ ਲਿਖੋ।
 - (3) ਸੰਗੀਤ ਸੀਖਤੇ ਹੂਏ ਅਨੁਕਰਣ ਕਰਨੇ ਕਾ ਏਕ ਉਦਾਹਰਣ ਲਿਖੋ।
 - (4) 'ਹਾਰਮੋਨੀ' ਕਾ ਏਕ ਉਦਾਹਰਣ ਲਿਖੋ।

- (5) 'मैलोडी' का एक उदाहरण लिखें।
- (6) तराना गाने के लिए ताल की कौन सी लय सही है ?
- (7) संगीत में गणित के प्रयोग का एक उदाहरण दें।
- (8) लैरीक्स, शरीर के कौन से भाग में स्थित है ?
- (9) संगीत और भौतिक विज्ञान में क्या संबंध है ?
- (10) संगीत सीखने वालों के लिए कण्ठ-संस्कार क्यों महत्वपूर्ण है ?
- (11) क्या एक कलाकार की मनःस्थिति उनके मंच-प्रदर्शन को प्रभावित करती है ? एक उदाहरण लिखें।
- (12) संगीत शास्त्र से आप क्या समझते हैं ?
- (13) संगीत विद्यार्थी के सीखने की प्रक्रिया पर वातावरण का क्या प्रभाव होता है ?
- (14) मसीतखानी गत किस लय में बजाई जाती है ?
- (15) रज़ाखानी गत किस लय में बजाई जाती है ?
- (16) भैरव राग में ऋषभ स्वर का लगाव कैसे होता है ?
- (17) हिन्दुस्तानी संगीत में संरचनात्मकता का एक उदाहरण दें।
- (18) मानव शरीर पर संगीत के चिकित्सीय प्रभाव का एक उदाहरण लिखें।
- (19) मानव शरीर में कितने कण्ठ-स्नायु हैं ?
- (20) ध्रुपद गायन शैली में लय का क्या महत्व है ?

2. संगीत-रसानुभूति से आप क्या समझते हैं ? सविस्तार लिखें।
3. 'हार्मनी' के विषय में विस्तारपूर्वक लिखें।
4. विभिन्न ख्याल शैलियों के लिए लय का क्या महत्व है ?
5. कण्ठ-संस्कार को परिभाषित करते हुए संगीत के महत्व के विषय में लिखें।
6. संगीत श्रवण, संगीत सीखने में कैसे सहायक है ? विस्तारपूर्वक लिखें।
7. संगीत-प्रदर्शन में भावाभिव्यक्ति का क्या स्थान है ?
8. संगीत का संबंध विज्ञानों से क्या संबंध है ? विस्तारपूर्वक लिखें।